

Т.В. Пістун

РІДНА МОЯ УКРАЇНА

Посібник для педагогів, студентів, учнів

Видання друге, доповнене і перероблене

- ✓ *Виховні бесіди*
- ✓ *Просвітницькі години*
- ✓ *Календарні свята*
- ✓ *Сценарії*

**ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН**

УДК 37.013
ББК 74.200.58
П 34

Пістун Т.В.

П 34 Рідна моя Україна : посібник для педагогів, студентів, учнів / Т.В. Пістун. — Вид. 2-ге., переробл. і доповн. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. — 224 с.

ISBN 978-966-10-2123-4

Посібник рекомендовано вчителям, класним керівникам, вихователям, студентам, учням, а також широкому загалу читачів. Його з успіхом можна використати у просвітницькій роботі, в підготовці до свят, визначних дат та інших урочистостей.

УДК 37.013
ББК 74.200.58

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-2123-4

© Навчальна книга – Богдан, 2013

ЗМІСТ

НАША ДЕРЖАВА	7
Україна – від давнини до сьогодення	7
І хто ми є.....	11
Державні символи України.....	16
Прапор.....	16
Герб України	18
Гімн «Ще не вмерла Україна».....	20
Я — громадянин України	23
Народні символи України	26
Ой у лузі червона калина.....	30
УКРАЇНСЬКА РОДИНА	33
Спочатку було слово	33
Мудрість предків наших	35
Моя сім'я, моя родина в житті і долі України.....	37
Чоловік – як батько, господар, воїн	43
Мати моя, рідна мати	48
Добридень, сонечко.....	55
Відомі українські родини. Родина Косачів	63
Берегиня	66
ДУХОВНІ СКАРБИ НАШОГО НАРОДУ	69
Вічне джерело духовності – ікона	69
Пересопницьке Євангеліє.....	71
ХРИСТИЯНСЬКІ СВЯТА	74
Різдво	74
Великдень.....	84
Ой на Івана та й на Купала	93
Покрова	95
На Андрія.....	96
Ой хто, хто Миколая любить.....	97
НАРОДНІ СВЯТИНИ	103
Хліб на столі і в серці.....	103
Ой у лузі криниця стояла.....	111
Я візьму той рушник	121

І знов бандури струни оживуть	127
Не даймо загинути пісні	133
ДЕРЖАВНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СВЯТА	140
Володар душ наших	140
В сім'ї вольній, новій	143
Відомі жінки України	147
Найкраща жінка – українка	152
Україно, люба ненько!	156
Не журися, Україно, ми твої сини	161
Козаччина – перша військова формація на Україні	165
України вірні сини	170
Вічна пам'ять замореним голодом	176
РЯДОК З БІОГРАФІЇ КРАЮ	182
Місто, в якому ми живемо	182
Я вибираю Березіль	186
Сини українського роду	188
Яка доля чекає мови?	190
ДЛЯ ДУШІ ТА СЕРЦЯ	193
А жінка в світ приходить для любові	193
Ми будем говорити про любов	201
Це чарівне слово «спасибі»	204
Звичай інших народів	205
Чи цікаво нам живеться?	208
Вечір знайомства	210
Українські вечорниці	212
<i>Використана література</i>	<i>217</i>

РІДНИЙ КРАЙ

Україна —
рідний край!
Поле. Річка.
Синій гай.
Любо стежкою іти.
Тут живемо я і ти.

Народе мій рідний, моя Україно,
Не раз пошматоване серце твоє.
Не будеш ти більше стоять на колінах,
Бо мужність і сила ще є!

Наталя Земна

НАША ДЕРЖАВА

УКРАЇНА — ВІД ДАВНИНИ ДО СЬОГОДЕННЯ

(Просвітницька година)

Коротко про різне

Україна — одна з найбільших європейських країн. За площею (603,7 тис. км²) вона більша, ніж Франція, Іспанія, Швеція, Польща. Землі нашої держави простяглися з заходу на схід на 1270 км, а з півночі на південь — на 900 км. Загальна протяжність наших кордонів близько 6500 км (з них 1050 км морем).

Найбільша гірська система в Україні — Карпати. Найвища гора — Говерла (2061 м). Найбільшою річкою є Дніпро. Із загальної його довжини (2201 км) на Україну припадає 981 км. Це третя за довжиною і площею басейну річка в Європі.

Найдовша печера в Україні — Оптимістична (Тернопільська область). У ній розвідано 175 км ходів. Найглибшою є печера Солдатська в Криму (500 м). Найдоступнішою — Кришталева біля с. Кривче Борщівського району.

В Україні налічується понад 450 міст. Першими містами, які згадуються у друкованій літературі, є Кафа (Феодосія), Дрогобич і Львів, а до найдавніших належать Херсонес, Тира, Ольвія.

За кількістю населення перше місце займає Київ. Крім Києва, є ще п'ять міст-мільйонерів: Харків, Дніпропетровськ, Одеса, Донецьк, Запоріжжя.

За останніми свідченнями науки, людина на нашій території з'явилась приблизно 700–800 тис. р. тому. Землеробством тут почали займатись у VI–V тис. до н.е.

Назва «Україна» з'явилась наприкінці XII ст. в Іпатіївському літописі 1187 р. у зв'язку зі смертю князя Володимира Глібовича. У ньому говориться: «...и плакашася по нем вси переяславци ... бе бо князь добр и крепок на рати... и о нем же Украина много постона...». Починаючи з XVI ст., ця назва вживалася у документах у межах більшості земель, що увійшли до Польщі. Наймогутнішим утворенням, що існувало на території, яку займає сучасна Україна, була Київська Русь. Вона відіграла велику роль в історії східних слов'ян. У ті часи зміцніла етнічна і культурна єдність давньоруської народності. Багато для її зміцнення і утвердження зробили княгиня Ольга та князь Святослав, Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах.

У 1908 році на території м. Херсонеса знайшли стелу з текстом III ст. до н.е. Її встановлено на честь херсонесита Сириуса — одного з античних науковців,

життя, заміж не вийде. Рушником вистилають дорогу на весіллі від порога до столу, а то й від воріт до дверей хати.

Як бачимо, на весіллі рушники відводилась воістину врочиста роль. Для цієї події рушники готували вибагливо-декоративні, різного розміру та довжини. Довгими осінніми та зимовими вечорами дівчина, співаючи на вечорницях чи посиденьках, вишивала свій рушник, вкладаючи в нього свою ніжну дівочу душу.

Мистецько-декоративна роль рушника не менш багата і розмаїта. В Україні, особливо по селах, майже немає такої хати, де б не було рушників. Немає їх хіба що тільки в тих українців, які оміщалися і відцуралися не тільки рушників, а й рідної мови. Як декоративна оздоба, рушник своїм багатим орнаментом надає хаті урочистості, святковості, національного характеру. Хата, прикрашена рушниками, іншими видами народного мистецтва, затишна й привітна. Рушники можна побачити на картинах, на вікнах чи просто на стінах або на жердках. На Закарпатті, наприклад, спеціально тчуться коротенькі односторонні рушники, призначені для «грядки» (жердки). Рушники, що вішали на кілок, називали «кілковими», а ті, що вішали на образи, на Чернігівщині називали «набожниками», «завісками». Декоративними рушниками накривали хліб на столі або й просто стелили їх поверх скатерки. У багатьох містах України ткали рушники спеціально до кожного великого свята і мали свою назву.

Характерно, що рушниками оздоблювали не тільки житлові приміщення-світлиці, а й громадські.

І в наші часи український народ не розлучається з рушником, цим традиційним декоративним елементом оселі та святковим символом. Вишиваний рушник прийшов з тієї ж сивої давнини, що й народна пісня.

Отже, як бачимо, українські рушники — це дійсно наші думи, безмежні пісні, заспівані розмаїтими засобами тkania, вишивання, вибійки та малярства. Та якщо нашій пісні пощастило деякою мірою в тім, що її збирали і досліджували видатні вчені, патріоти-ентузіасти, починаючи з кінця XVIII та першої половини XIX століття, то про рушник цього не скажеш. Доля його була набагато гірша, коли не зовсім сумна. Дослідженням і збиранням рушників ніхто по-справжньому, по-науковому не займався, якщо не зважати на деякі епізодичні статті з цього приводу та невеличкі збірки рушників ентузіастів-любителів і вчених-етнографів — знавців народного мистецтва, таких, як Яворницький, Щербаківський, Біляшівський. Для нашої національної культури та її розвитку це велика втрата, бо зараз, якби ми і захотіли зібрати з усієї України справжні самобутні рушники і дослідити їх, то це нам, напевно, не вдалося б, бо багато рушників зникло з побуту або втратило свій самобутній характер.

Рушник здавна був оберегом, що стеріг хату від усього поганого, бо кожен узор ніс інформацію, незалежно від того, був він рослинний чи геометризований.

І ЗНОВ БАНДУРИ СТРУНИ ОЖИВУТЬ...

(Виховний захід)

На сцені Кобзар. Звучить мелодія бандури. Виходять читці.

1-й читець.

Гарно твоя бандура грає,
Любий наш Тарасе,
Вона голосно співає,
Голосно і плаче.
І сопілкою голосить,
Бурею лютує,
І чогось у Бога просить,
І чомусь сумує.

2-й читець.

Ні, не люди тебе вчили:
Мабуть, сама доля,
Степ та небо, та могили,
Та широка воля!

3-й читець.

Мабуть, часто думка жвава
Труни розкривала,
І козацька давня слава,
Як сонечко, сіяла!
І вставали з домовини
Закуті в кайдани
Вірні сини України,
Козаки й гетьмани.
І святі кістки біліли
Спалених в Варшаві;
І могили кривавили
Прадіди безглаві.

4-й читець.

Мабуть, ти учивсь співати
На руїнах Січі,
Де ще наша рідна мати
Зазирає в вічі;

Ведуча.

Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине.
От де, люде, наша слава
Слава України!

Всі (співають).

Скільки б не співали,
А кінчати час,
Кращі побажання
Ви прийміть від нас.
І в вас, і в нас
Хай буде гаразд,
Щоб ви і ми щасливі були!

(На завершення можна використати пісні «Ой не ходи, Грицю», «Дівка в сінях стояла», «Тече річка невеличка».)

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Воропай О. Звичаї нашого народу. — Мюнхен: Українське видавництво, 1966. — 441 с.
2. Грушевський М. Історія України-Руси. — К. — Т. 1, 1991.
3. Грушевський М. Історія української літератури.
4. Дмитренко М.К., Дмитренко Г.К. Уроки з народознавства. — К.: ред. газети «Народознавство», 1995. — 222, 224 с.
5. Драчук В. Дорогами тисячоліть. — К.: Веселка, 1972. — 251 с.
6. Дуда І., Мельничук Б. Шевченко на Тернопільщині. — Тернопіль, 1990.
7. Зубанич Ф. Чорна книга України. — К.: Просвіта, 1998. — 783 с.
8. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. — К.: Обереги, 1994. — 392, 523 с.
9. Кравець О.М. Сімейний побут і звичаї українського народу: історико-етнографічний нарис. — К., 1966.
10. Крамар Р. Утішитель зажурених святих Миколай. — Тернопіль, 1998. — 58 с.
11. Культура і побут населення України: Навч. посібник. / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюк, В.Ф. Горленко та ін. — 2-е вид., доп. і перероб. — К.: Либідь, 1993. — 288 с.
12. Маковей Г. Затоптаний цвіт. — К.: Український письменник, 1993. — 204 с.
13. Маковей Г. Те, що я бачу // Тернопільська газета. — № 19-45, 1997.
14. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. — Вінніпег, 1965. — 411, 423 с.
15. Народ скаже — як зав'яже. / Під ред. Г.С. Ревенко. — К.: Веселка, 1971. — 229 с.
16. Народні перлини. — Т., 1992.
17. Народні скарби: Факультативні курси для 5-6 кл. — Сер. V. / Г.О. Васківська. — К.: Освіта, 1993. — 62 с.
18. Неживий О.І., Ужченко В.Д. Дидактичний матеріал з народознавства. — К.: Освіта, 1995. — 286 с.
19. Писанковий Всесвіт // Позакласний час. — № 6, 1999.
20. Пляцко Р.М. та ін. Сини українського роду // Освіта. — № 1, 1992.
21. Пономарьов А.П. Українці. — К.: Либідь, 1992. — 637 с.

22. Скуратівський В. Місяцелік. — К.: Мистецтво, 1993.
23. Скуратівський В. Святвечір. — К.: Перлина. — Т. I. — 1994. — 284 с.
24. Скуратівський В. Святвечір. — К.: Перлина. — Т. II. — 1994. — 190 с.
25. Скуратівський В. Покуть. — К.: Довіра, 1992. — 227 с.
26. Слабошпицький М. Дванадцять місяців. — К., Веселка. 1992.
27. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. — Т. 5. Статті. — К.: Рад. школа, 1977. — 639 с.
28. Україна в цікавих фактах. Упорядник Г.О. Маценко. — Львів: Слово, 1992. — 160 с.
29. Шевченко Т. Поезії. — К.: Веселка, 1991. — 259 с.
30. Холодний М. Ще не вмерла Україна // Тернопіль. — № 3. — 1991.

Навчальне видання

ПІСТУН Тамара Василівна

РІДНА МОЯ УКРАЇНА

Посібник для педагогів, студентів, учнів

Видання друге, доповнене і перероблене

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Надія Бульчак*

Художник *Володимир Басалига*

Технічний редактор *Оксана Чучук*

Комп'ютерна верстка *Ірини Демків*

Підписано до друку 30.11.2012. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 13,02. Умовн. фарбо-відб. 13,02.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців

ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48

office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

ISBN 9789661021234

9 | 789661 | 021234